

Memo

aan [Ministerie van Algemene Zaken, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
van Nederlands Jeugdinstituut
betreft [Reactie internetconsultatie.nl 'Gezin krijgt bescherming in de Grondwet'](#)
datum 13 juli 2023

In reactie op uw vraag in de internetconsultatie over het wetsvoorstel Gezin in de Grondwet geven wij u graag het volgende mee.

Gezinnen zijn groot in diversiteit en verschijningsvormen

Nederland kent 2,6 miljoen gezinnen met kinderen onder de 18 jaar. Die gezinnen zijn anno 2023 divers. Een gezin is het kleinste (economisch) systeem waarin ouder(s), kinderen en jongeren hun dagelijks leven vormgeven. We wijzen op het belang om de definitie van gezin zo divers mogelijk te laten zijn in samenstelling en meerdere samenlevingsvormen te includeren. Het standaard gezin bestaat immers niet. Steeds meer kinderen groeien op in nieuwe gezinsvormen. Denk aan 'regenboog-gezinnen', samengestelde gezinnen of meergeneratiegezinnen. Het gezin anno nu is divers in vorm, samenstelling en achtergrond. Ondanks deze verscheidenheid is er de overeenkomst dat het de informele plek is waar kinderen en jongeren opgroeien. De groeiende diversiteit aan vormen is een ontwikkeling die naar verwachting in de komende jaren doorzet.

We onderschrijven het geconstateerde verschil in gezinsbeleid

In vergelijking met andere westerse landen heeft Nederland inderdaad weinig aandacht voor de ondersteuning van gezinnen. Het is bij ons niet bekend of (bescherming van) 'familie' of 'gezin' wettelijk is opgenomen in andere landen en of dat in de grondwet vastgelegd is. We weten wel dat in de meeste Europese landen er sprake is van gezinsbeleid. Soms vergaand, zoals in Vlaanderen en Hongarije met betrekking tot specifiek beleid voor bijvoorbeeld grote gezinnen. Soms meer indirect in de vorm van beleid met betrekking tot opvoedsteun, zoals in Zweden en Noorwegen. Echter, het begrip wordt overal anders geïnterpreteerd, daarnaast zijn ook grondwetten overal anders van samenstelling.

We onderschrijven het beschreven belang van integraal gezinsbeleid

In Nederland wordt de zorg, begeleiding en opvoeding van kinderen hoofdzakelijk gezien als een verantwoordelijkheid van de ouders. Maar in deze verantwoordelijkheid staan zij niet alleen. In het alledaagse leven, ook als er problemen zijn, helpt het als ouders terug kunnen vallen op de 'mede-opvoeders' om hen heen: familie, burens, vrienden, kinderopvang, docenten en ouders van klasgenoten. Deze mede-opvoeders leveren ook direct een bijdrage aan het kansrijk opgroeien van kinderen en jongeren. Dat is de 'pedagogische basis'. Integraal gezinsbeleid zou zich dus niet alleen moeten

richten op gezinnen zelf maar ook op het versterken van deze primaire leefomgevingen rond gezinnen waarin ouders deze steunⁱ durven vragen. Vanuit kennisⁱⁱ weten wij dat steun aan gezinnen belangrijk is zodat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Ook draagt het bij aan hun welbevinden en dat van hun ouders.

We stellen vast dat de roep om gezinsbeleid geenszins nieuw is

Ondanks aanhoudende signalen van ouders en de knelpunten die zij ervaren, is er weinig voortgang in de totstandkoming van gezinsbeleid. Als voorbeeld noemen we de gezinsnota van minister Rouvoet in 2008 dat verder geen opvolging heeft gekregen. Al in deze nota was het toenmalige kabinet voornemens om met gemeenten een traject in te zetten. Met als insteek het verspreiden van goede voorbeelden, het ontwikkelen van instrumenten, en het ontwikkelen van gezinsindicatoren zodat de jeugdmonitor ook als gezinsmonitor kan werken.

Een voorbeeld van inmiddels bekende knelpunten voor gezinnen zijn te lezen in de Staat van gezin 2022 en 2023ⁱⁱⁱ. Net als in 2022 gaven ouders in 2023 aan te worstelen met ouderschap en opvoeding, met hun werk, financiën, gezin en zorgverdeling. Ook gaven ze aan te ervaren dat hen de maat wordt genomen en ervaren ze weinig solidariteit. De voorzieningen lijken er te zijn, maar zijn tegelijkertijd onvoldoende, te duur of zelfs (lokaal) afwezig. In 2022 gaven 45% van de ondervraagde ouders aan dat het beter kan met de voorzieningen die ouders ondersteunen, in 2023 is dit gestegen tot 60%. Een kanttekening bij deze onderzoeken is dat de dataverzameling in deze onderzoeken weinig divers was (bij beide was meer dan 90% van de respondenten vrouw) en een relatief klein aantal ouders heeft deelgenomen, waardoor het onwaarschijnlijk is dat de uitkomsten representatief zijn voor Nederlandse gezinnen. Desalniettemin kunnen deze uitkomsten aanleiding vormen voor meer en uitgebreider onderzoek.

Ook het Sociaal Cultureel Planbureau heeft in 2023 een verdiepend rapport^{iv} uitgebracht over zorgen, problemen en hulpbronnen van ouders met minderjarige kinderen. Hierin wordt geconcludeerd dat ouders regelmatig vragen, zorgen of problemen hebben omtrent opvoeding of ontwikkeling van hun kinderen. Maar dat minder bekend is of zij ook problemen op andere levensdomeinen hebben. Ook is weinig bekend over hoe dit samenhangt met een gebrek aan hulpbronnen zoals een laag inkomen.

Tot slot onderschrijven we met name het belang van meer en structureler inzicht in hoe het met gezinnen gaat en de gevolgen van overheidsbeleid voor gezinnen.

Of de voorgestelde grondwetswijziging het juiste instrument is om bij te dragen aan een betere bescherming van gezinnen weten we niet. Het roept nog veel vragen op over de uitwerking en effectiviteit hiervan. Wel herkennen we de geschetste dilemma's uit de praktijk die aanleiding geven voor dit voorstel. Meer en beter inzicht krijgen in hoe het met gezinnen gaat, middels een jaarlijks of tweejaarlijkse onderzoek of monitor, lijkt ons een nuttige eerstvolgende stap. Deze inzichten kunnen vervolgens gebruikt worden voor effectiever integraal gezinsbeleid en een effectievere aanpak van

gesignaleerde knelpunten. Zo'n ontwikkeling kunnen wij van harte ondersteunen en daarbij vervullen wij graag onze kennisrol.

Daarbij beginnen we overigens niet bij nul. Voor de inrichting en richting van een frequent uitgevoerde monitor over de staat van gezinnen kan voortgebouwd worden op de eerder genoemde rapporten rond de Staat van het Gezin (inclusief de eerder genoemde kanttekeningen). Ook wijzen we op het grootschalige en representatieve onderzoek en Gezinsrapport^v van het Sociaal Cultureel Planbureau uit 2022.

Met vriendelijke groet,

Namens het Nederlands Jeugdinstituut
Sylvia Vlaardingerbroek
Vakgroepleider Opgroeien & Opvoeden

ⁱ [Sociale netwerken van ouders | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#)

ⁱⁱ [Opgroeien doe je samen | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

ⁱⁱⁱ [Staat van het Gezin 2023 - Voor Werkende Ouders en De staat van het gezin 2022.pdf \(ncj.nl\)](#)

^{iv} [Deelrapport Meer zicht op ouders | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#)

^v Bucx, F. (2011). 'Gezinsrapport 2011 : een portret van het gezinsleven in Nederland'. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Zie ook: [Cijfers over opvoeden | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)